

TÜRKMENISTANYŇ BILIM MINISTRRLIGI

Balkan welaýat maliýe-ykdysady

orta hünär okuw mekdebi

**“Buhgalterçilik hasaba alnysy”, “Maliýe we karz”,
“Ykdysadyýet we meýilnamalaşdyryş”
hünärleriniň**

I ýyl talyplary üçin (11-15-topar I ý.ý.)

“Mikroykdysadyýet” dersiniň

IŞ MAKSATNAMASY

Düşündiriş ýazgysy.

Mikroykdysadyýet dersi milli ykdysadyýetiň ähli pudaklarynda jemgyýete zerur bolan önümleri, hyzmatlary öndürmekde we islegi kanagatlandyrmakda ykdysady resurslaryň gerek bolýandygyny we olary netijeli ulanmalydygynyň esaslaryny kesgitleýär.

Hormatly Prezidentimiziň ýolbaşçylygynda biziň ýurdumyz öz ösüşiniň hil taýdan täze bagtyýarlyk döwrüni başdan geçirýär, jemgyýetçilik durmuşynyň ähli ugurlary boýunça giň gerimli syýasy, ykdysady, sosial we medeni özgertmeler yzygiderli amala aşyrylýar. Ýurdumyzyň ykdysadyýetinde bolup geçýän özgertmeleriň baş maksady – ykdysady ösüşiň ýokary depginlerini, maliýe serişdeleriniň netijeli peýdalanylmagy, amatly maýa goýum ýagdaýyny, haryt bolçulygy we halkyň maddy hal-ýagdaýyny ýokarlandyrmak bolup durýar.

Mikroykdysadyýet dersini okatmagyň esasy maksady ýurdumyzda durmuş-ykdysady özgertmeleri durmuşa geçirmekde kärhanalaryň, firmalaryň, telekeçileriň tutýan orny barada talyplara zerur maglumatlary bermekdir.

Bu dersi okatmagyň esasy wezipesi ykdysadyýeti özbaşdak ykdysady birlikleriň (pudak, kärhana, firma, öý hojalygy we ş.m.) derejesinde talyplara öwretmek, olaryň bazar gatnaşyklary şertlerinde ykdysadyýeti ösdürmekde tutýan ornuny, durmuş – ykdysady maksatnamalary ýerine ýetirmegiň ähmiýetini, halk hojalygynyň aýry-aýry pudaklarynyň aýratynlyklaryny düşündirmekden ybaratdyr.

Häzirki döwürde ykdysadyýetde döwletiň kadalaşdyryjy wezipesi we roly barha ýokarlanýar. Bazar gatnaşyklarynyň barha giň gerim bilen ykdysadyýete ornaşmagy, önümçiligiň, sarp etmekligiň ykdysady kanunlaryny öwrenmekligi talap edýär. Şonuň üçin bazaryň ykdysady kanunlaryny öwrenmek, seljermek we olaryň talaplaryny ýerine ýetirmek möhüm wezipeleriň biridir. Şu nukdaýnazardan talyplara bilim bermekde ykdysadyýetiň kanunlaryny, işi guramak, önüm öndürmek we ýerleşdirmek ýaly meseleleri öwretmek zerurdyr.

“Buhgalterçilik hasaba alnyşy”, “Maliýe we karz”,
 “Ykdysadyýet we meýilnamalaşdyryş” hünärleriniň I ýyl
 talyplary üçin “**Telekeçiligiň esaslary**” dersi boýunça okuw
 sapaklarynyň paýlanylyşy.

Okuw ýyly	Ýarym ýyl	Sagatlaryň jemi sany	Şol sanda		Hasap	Synag
			Umumy sapak	Amaly sapak		
1	1	72	36	36	-	1

“Buhgalterçilik hasaba alnyşy”, “Maliýe we karz”,
 “Ykdysadyýet we meýilnamalaşdyryş” hünärleriniň I ýyl
 talyplary üçin “**Mikroykdysadyýet**” dersi boýunça okuw
 sapaklarynyň paýlanylyşy.

T/b	Temalaryň ady	Sagat sany		
		Jemi	Şol sanda	
			Umumy okuw	Amaly okuw
1	"Mikroykdysadyýet" dersi barada düşünje.	4	2	2
2	Ykdysady ulgamlar we olaryň aýratynlyklary.	4	2	2
3	Ykdysady aýlanyşyk. Bazar barada düşünje.	4	2	2
4	Kärhanalar barada düşünje.	4	2	2
5	Hyrydarlygyň we hödürlemäniň nazaryýetiniň esaslary.	4	2	2
6	Hyrydarlygyň we hödürlemäniň çeyeligi.	4	2	2
7	Perwaýsyzlygyň egri çyzygy.	4	2	2
8	Býujet çyzygy.	4	2	2
9	Önümçilik harajatlary.	4	2	2
10	Firmalaryň girdejeleriniň we harajatlarynyň deňeşdirme seljermesi.	4	2	2
11	Bazar nusgalary. Sap bäsdeşlik bazar nusgasy.	4	2	2
12	Sap monopoliýa bazary.	4	2	2
13	Monopolistik bäsdeşlik bazary.	4	2	2
14	Oligopoliýa bazary.	4	2	2
15	Zähmet bazary.	4	2	2
16	Kärhananyň önümçilik fondlary.	4	2	2
17	Kärhanalarda maýa goýumlar.	4	2	2
18	Kärhananyň biznes meýilnamasy.	4	2	2
Jemi		72	36	36

Sapaklaryň meýilnamasy

1-nji tema: "Mikroykdysadyýet" dersi barada düşünje.

1. Ykdysady ulgamynyň düýp mazmuny.
2. Jemgyýetçilik önümçiligiň hereketiniň tapgyrlary.
3. Ykdysadyýetiň esaslary.

2-nji tema: Ykdysady ulgamlar we olaryň aýratynlyklary.

1. Ykdysady agentler we olaryň roly
2. Eýeçiligiň görnüşleri
3. Bäsdeşligiň görnüşleri we ony goramak
4. "Paýhas çeşmesi" kitaby. 2-nji bölüminden öwütler.

3-nji tema: Ykdysady aýlanyşyk. Bazar barada düşünje.

1. Ykdysady resurslar we olardan alynýan girdejiler
2. Ykdysady aýlanyşyk
3. Bazar barada düşünje

4-nji tema: Kärhanalar barada düşünje.

1. Kärhanalar we olaryň maksatlary
2. Kärhananyň düýp manysy we onuň aýratynlyklary
3. Kärhanalaryň hukuk - guramaçylyk görnüşleri

4. Kiçi işewürligiň artykmaçlyklary
5. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 2-nji bölüminden öwütler.

5-nji tema: Hyrydarlygyň we hödürlemäniň nazaryýetiniň esaslary.

1. Hyrydarlyk hödürleme we bazar deňagramlylygy.
2. Hödürlemäniň üýtgemegi
3. Hyrydarlygyň üýtgemegi

6-nji tema: Hyrydarlygyň we hödürlemäniň çeyeligi

1. Hyrydarlygyň çeyeligi
2. Hödürlemäniň nyrh boýunça çeyeligi
3. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 2-nji bölüminden öwütler.

7-nji tema: Perwaýsyzlygyň egri çyzygy.

1. Hyrydarlygyň kanunyň 2 subutnamasy
2. Perwaýsyzlygyň egri çyzygy

8-nji tema: Býujet çyzygy.

1. Býujet çyzygy.
2. Býujet çyzygyna girdejiniň üýtgemesiniň edýän täsiri
3. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 3-nji bölüminden öwütler.

9-njy tema: Önümçilik harajatlary.

1. Önümçilik harajatlarynyň düzümi
2. Hemişelik we üýtgeýän harajatlar
3. Uzak möhletli döwürde önümçilik harajatlary

10-njy tema: Firmalaryň girdejeleriniň we harajatlarynyň deňşdirme seljermesi.

1. Önümçilik harajatlaryndan artyk bolan girdejini almak.
2. Firmanyň harajatlarynyň düzümi we netijeliligi
3. Harajatlaryň kalkulýasiýa usuly.

11-nji tema: Bazar nusgalary. Sap bäsdeşlik bazar nusgasy.

1. Bazar nusgalarynyň häsiýetnamasy.
2. Sap bäsdeşlik bazar barada düşünje.
3. Önümçiligiň möçberini we bahasyny kesgitlemek.
4. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 3-nji bölüminden öwütler.

12-nji tema: Sap monopoliýa bazary.

1. Sap monopoliýa nusgasynyň häsiýetnamasy.
2. Sap monopoliýanyň nazaryýeti.

13-nji tema: Monopolistik bäsdeşlik bazary.

1. Monopolistik bäsdeşlik bazarynyň aýratynlyklary. Sap monopoliýanyň nazaryýeti.

2. Monopolistik bäsdeşlik şertlerinde nyrhlar we önümçiligiň möçberi.
3. Önümiň tapawutlylygy.

14-nji tema: Oligopoliýa bazary.

1. Oligopoliýa barada düşünje we onuň ýaýramagy.
2. Oligopoliýanyň nusgalary.
3. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 4-nji bölüminden öwütler.

15-nji tema: Zähmet bazary.

1. Önümçilik faktorlaryň bazary.
2. Zähmet hakynyň görnüşleri.

16-njy tema: Kärhananyň önümçilik fondlary.

1. Esasy fondlaryň toparlandyrylyşy we gurluşy.
2. Esasy fondlaryň hasaba alynyşy we baha kesilişi.
3. Esasy fondlaryň amortizasiýasy we könelmegi.
4. Esasy fondlaryň ulanylyşyny häsiýetlendirýän görkezijiler.
5. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 4-nji bölüminden öwütler.

17-nji tema: Kärhanalarda maýa goýumlar.

1. Maýa goýumlarynyň ähmiýeti.
2. Maýa goýumlaryň toparlara bölünişi, gurluşy we ähmiýeti

3. Düypli maýa goýumlary maliýeleşdirmek.

18-nji tema: Kärhananyň biznes meýilnamasy.

1. Kärhananyň biznes-meýilnamasy barada düşünje
2. Biznes meýilnamany düzmegiň tapgyrlary.
3. Biznes meýilnamanyň düzümi
4. “Paýhas çeşmesi” kitaby. 5-nji bölüminden öwütler.

EDEBIÝATLAR

1. Gurbanguly Berdimuhamedow. Ösüşin täze belentliklerine tarap. Saýlanan eserler. 1-nji tom. Aşgabat, 2008.
2. Gurbanguly Berdimuhamedow. Ösüşin täze belentliklerine tarap. Saýlanan eserler. 2-nji tom. Aşgabat, 2009.
3. Gurbanguly Berdimuhamedow. Ösüşin täze belentliklerine tarap. Saýlanan eserler. 3-nji tom. Aşgabat, 2010.
4. Gurbanguly Berdimuhamedow. Türkmenistanyň durmuş-ykdysady ösüşiniň döwlet kadalaş-dyrylyşy. Aşgabat. TDNG, 2010, 1-nji tom.
5. “Salgytlar hakynda” Türkmenistanyň Bitewi Kanuny. Aşgabat, 2004.
6. Türkmenistanyň Zähmet kodeksi. Aşgabat, 2009.
7. “Eýeçilik hakynda” Türkmenistanyň Kanuny. Aşgabat, 1993.
8. “Walýuta amallaryny düzgünleşdirmek hakynda” Türkmenistanyň Kanuny. Aşgabat, 1993.
9. “Paýdarlar jemgyýetleri hakynda” Türkmenistanyň Kanuny. Aşgabat, 1999.
10. “Kärhanalar hakynda” Türkmenistanyň Kanuny. Aşgabat, 2000.
11. “Kiçi we orta telekeçiligi döwlet tarapyndan goldamak hakynda” Türkmenistanyň Kanuny. Aşgabat, 2009.

12. “Türkmenistanyň Merkezi banky hakynda”. Türkmenistanyň kanuny. Aşgabat, 2011.
13. “Döwlet pensiýa ätiýaçlandyrmasy hakynda”. Türkmenistanyň kanuny. Aşgabat, 2012.
14. Çarygeldiýew Ý., Muhanow A., Wekilow S. Salgytlar we salgyt salmak. Okuw kitaby. Aşgabat, 2015ý.
15. M.Saryýewa, S.Geldiýew, B.Babaýew, M.Hemraýew, J.Gurbandurdyýewa. Mikroykdysadyýet. Aşgabat, 2013.
16. Л.Брю «ЭКОНОМИКС», 2 том. Санкт Петербург. 1993.
17. Ф.С.Булатов. «ЭКОНОМИКА». Москва, 1997.
18. Н.Н.Хажгурбанов, В. Таýharow. Halkara walýuta-maliýe gatnaşyklary. Aşgabat, 2011.
19. Halow N.H. Kärhana maliýesi. Aşgabat, 2015.
20. A.Muhanow we başgalar. Döwlet býujeti. Aşgabat, 2012.
21. A.Muhanow. Salgyt menejmenti dersi boýunça meseleler ýygyndysy. Aşgabat, 2012.
22. B.G.Pürliýew, E.G.Rahmanowa. Ykdysadyýetiň esaslary. Aşgabat, 2013.
23. E.G.Rahmanowa, O.Ç.Sadywakasowa. Bank işi we banklar. Aşgabat, 2013.
24. B.G.Pürliýew, E.G.Rahmanowa. Ykdysadyýetiň esaslary. Aşgabat, 2014.
25. B.G.Pürliýew, E.G.Rahmanowa, M.B.Meläýewa. Türkmenistanyň ykdysadyýeti. Aşgabat, 2015.
26. А.И.Пиндайк. «МИКРОЭКОНОМИКА».Москва, 1998.

27. Е.Г.Ефимова .«Микроэкономика». Москва ,2003.
28. Bütün Dünýä banky: www.worldbank.org/pos
29. Türkmenistanyň Maliýe ministrligi:
<http://www.minfin.gov.tm/>.
30. Türkmenistanyň Döwlet salgyt gullugy:
info@tax.gov.tm
31. Türkmenistanyň Döwlet ätiýaçlandyryş guramasynyň
internet saýty: [web:www.insurance.gov.tm /](http://web:www.insurance.gov.tm/)
32. www.turkmenistan.gov.tm
33. www.investment.org
34. www.economicus.ru
35. www.minjust.gov.tm
36. www.customs.gov.tm
37. <http://www.minfin.gov.tm/>.

